

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยจะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์ (Interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารหลักฐานสำคัญ (Documentary research) และการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับงานในการวิจัยนี้โดยตรง ได้แก่ พระสงฆ์ในวัด เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี และศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในจังหวัดปทุมธานี

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (field survey) เพื่อสำรวจประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๓๕ รูป

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี” โดยมีการแบ่งกลุ่มเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์เชิงลึก และกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ มีวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ปรากฏตามตารางที่ ๓.๑ ซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ที่	ชื่อ-ฉายา	ตำแหน่ง	สังกัดวัด
๑.	พระเทพรัตนสุธี	เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี	วัดเขียนเขต
๒.	พระราชกิตติเมธี	รองเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี	วัดเขียนเขต
๓.	พระครูโสภณพิทักษ์	เจ้าคณะอำเภอเมือง	วัดโสภาราม
๔.	พระครูโกศลธรรมสุนทร	เจ้าคณะอำเภอสามโคก	วัดบ้านพร้าวนอก
๕.	พระครูวรธรรมวาที	เจ้าคณะอำเภอลาดหลุมแก้ว	วัดบัวแก้วเกษร
๖.	พระครูมงคลกิจจารักษ์	เจ้าคณะอำเภอคลองหลวง	วัดมงคลพุทธาราม
๗.	พระครูโสภณคุณานุกุล	เจ้าคณะอำเภอธัญบุรี	วัดพิชิตพิทยาราม
๘.	พระครูวิบูลสรคุณ	เจ้าคณะอำเภอลำลูกกา	วัดลาดสนุ่น
๙.	พระครูปทุมธรรมวาที	เจ้าคณะอำเภอหนองเสือ	วัดนพรัตนาราม
๑๐.	พระครูปทุมวรกิจ	เจ้าคณะตำบลบางกะดีเขต ๑	วัดบางกุฎีทอง
๑๑.	พระครูวินัยธรอนงค์ วิสุทธิจาโร	เจ้าคณะตำบลกระแชง	วัดบางเตยกลาง
๑๒.	พระครูรัตนภัทรคุณ	เจ้าคณะตำบลบ่อเงิน	วัดบ่อเงิน
๑๓.	พระครูปทุมรัตนธาร	เจ้าคณะตำบลลาดหลุมแก้ว	วัดจันทาราม

๑๔.	พระครูธัญรัตนกร	เจ้าคณะตำบลลำผักกูด	วัดชุมแก้ว
๑๕.	พระมหาชิต ฐาชีโต ดร.	เจ้าคณะตำบลประชาติปัตย์-บึงยี่โถ	วัดเขียนเขต
๑๖.	พระครูอาทรธัญญานุรักษ์	เจ้าคณะตำบลลำไทร	วัดโสมณราม
๑๗.	พระครูไพศาลวัฒนคุณ	เจ้าคณะตำบลคูคต	วัดโพสพผลเจริญ
๑๘.	พระครูสุวรรณวรการ	รองเจ้าคณะอำเภอลำลูกกา	วัดสุวรรณราชบำรุงวราราม
๑๙.	พระปัญญานันทมุนี	เจ้าคณะตำบลคลองหก	วัดปัญญานันทาราม

๓.๒.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๓๕ รูป^๑ และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ ที่ความเชื่อมั่น ๙๕ % และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๓ รูป โดยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามสูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ จำนวนตัวอย่าง หรือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ จำนวนหน่วยทั้งหมด หรือขนาดของประชากร
 e คือ ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมรับให้ได้

สามารถแทนค่าตามสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 n &= \frac{335}{1 + 335(0.05)^2} \\
 &= \frac{335}{1 + 335(0.0025)} \\
 &= \frac{335}{1 + 0.8375}
 \end{aligned}$$

^๑สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปทุมธานี วันที่ ๑๒/๐๖/๒๕๕๖.

^๒Yamane, Taro, *Statistic : An Introductory Analysis*, (New York : Harpen and Row., 1967), p.110.

$$= \frac{335}{1.8375}$$

$$n = 182.31$$

$$n = 183$$

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างจึงได้ เท่ากับ 183 รูป สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี” เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) คือมีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงประกอบด้วย ๒ รูปแบบ คือ

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์เชิงลึกได้ให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบก่อนออกสนาม โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์

๖) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ

๗) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์ต่อไป

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาแนวคิด หลักการสำคัญ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ ทักษะการบริหารจัดการ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) หาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถาม โดยนำเสนอเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน ดังตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ รายนามผู้เชี่ยวชาญ

ที่	รายนามผู้เชี่ยวชาญ	ตำแหน่ง
๑.	พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.	อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	รักษาการหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น	อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔.	อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕.	อาจารย์ ดร.ธิตูฒิ หมั่นมี	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบ ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) ^๓ โดยได้ค่า IOC ระหว่าง ๐.๖ – ๑.๐ ซึ่งแปลว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทุกข้อ

๖. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๔ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๖๓

๗. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

สำหรับแบบสอบถาม มีทั้งหมด ๔ ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดปทุมธานี ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ทั้ง ๔ ด้าน คือ (๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ (๒) ด้านการบริหารและปกครอง (๓) ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอน และ(๔) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่

(๑) ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) (จักขุมา) หรือ เก่งคิด/บริหารตนใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม

(๒) ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) (วิรูโหร) หรือ เก่งงาน/บริหารงาน ใช้หลักอิทธิบาทธรรม

(๓) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) (นิสสยสัมปันโน) หรือ เก่งคน/บริหารคน ใช้หลักสังคหวัตถุธรรม

^๓บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^๔สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้บอกถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี

โดยแบบสอบถามในตอนที่ ๑, ๒ และ ๓ มีลักษณะเป็นข้อคำถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้^๕

ระดับความคิดเห็น			ค่าน้ำหนักของตัวเลือก
มากที่สุด	หรือ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๕
มาก	หรือ	เห็นด้วย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๔
ปานกลาง	หรือ	ไม่แน่ใจ	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๓
น้อย	หรือ	ไม่เห็นด้วย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๒
น้อยที่สุด	หรือ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๑

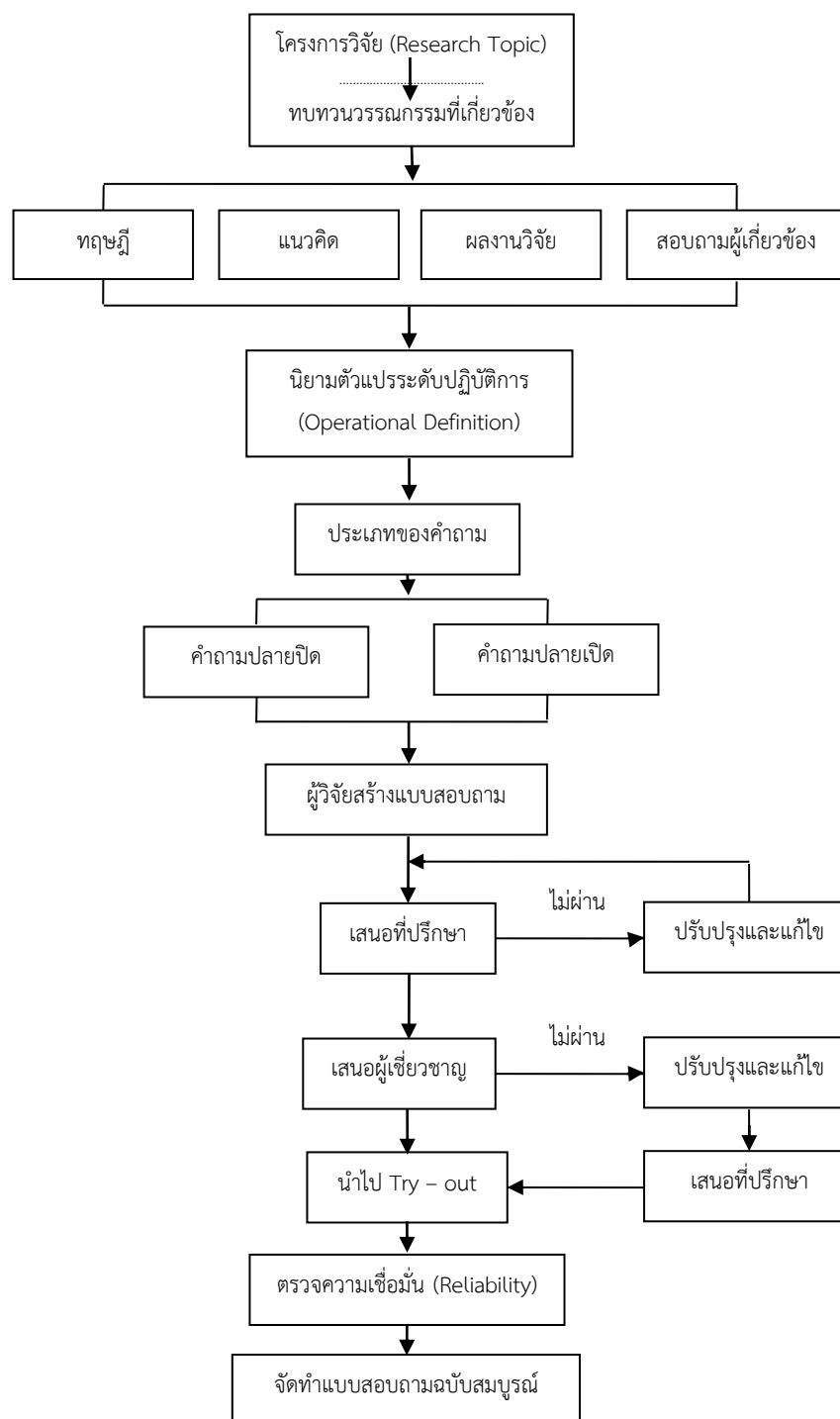
การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในกรณีแบบสอบถามมีข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี ๕ ระดับ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดระดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วงดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๒๑ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด	หรือ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย	๓.๔๑ - ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก	หรือ	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย	๒.๖๑ - ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง	หรือ	ไม่แน่ใจ
ค่าเฉลี่ย	๑.๘๑ - ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย	หรือ	ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด	หรือ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอแสดงขั้นตอนเป็นแผนภาพเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๓.๑

---

^๕ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๗๕.

แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

ที่มา : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, หน้า ๑๙๔.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

♦ **การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์** มีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

๑. ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่เก็บจากภาคสนามโดยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการที่เลือกไว้

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสารบทความวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้องที่มีเกี่ยวข้องกับผู้นำ ทักษะการบริหาร และการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ เช่น กรมการศาสนา เป็นต้น

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทความทางวิชาการ วารสารสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์แล้ว ทำให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประเด็นปัญหาที่สำคัญของการวิจัย ตลอดจนรายละเอียดที่สำคัญในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยขึ้น และผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยให้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Guide)

(๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ อย่างน้อย ๕ ท่าน เป็นผู้ทำการตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

(๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ในจังหวัดปทุมธานี ที่จะเข้าสัมภาษณ์

(๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ในจังหวัดปทุมธานี ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองและดำเนินการสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่นัดหมาย โดยผู้วิจัยทำการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์และจดประเด็นสำคัญเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

(๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

♦ **การสัมภาษณ์ (Interview)**

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) การสัมภาษณ์จะอาศัยกรอบแนวคิดเป็น

ปัจจัยสำคัญในการตั้งประเด็นคำถาม ซึ่งข้อความถามจะมีลักษณะแบบคำถามปลายเปิด และหาว่าในขณะที่สัมภาษณ์พบปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาใดที่มีความสำคัญก็จะทำการสัมภาษณ์โดยละเอียด เพื่อให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแถบบันทึกเสียง และถ่ายภาพที่เกี่ยวข้องพร้อมจัดทำรหัสกำกับภาพ ซึ่งในการสัมภาษณ์จะมีขั้นตอนดังนี้

๑) **ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) **ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

๓.๕.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม มีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

๑. จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยให้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒. ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ในจังหวัดปทุมธานี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓. นำส่งหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลถึงเจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระสังฆาธิการในปกครอง ในการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง

๔. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบให้สมบูรณ์ด้วยตนเอง

๕. จัดหมวดหมู่ของข้อมูล แล้วบันทึกข้อมูลเป็นรหัสไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์

๖. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

๗. ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมีขั้นตอนดังนี้

๑) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้หลังจากได้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากเอกสาร บทความทางวิชาการ จนได้เครื่องมือในการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอกับการตอบคำถามในประเด็นต่างๆ แล้วหรือยัง หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกันหรือมีข้อมูลเพิ่มเติมที่น่าสนใจที่ยังมิได้มีการเก็บรวบรวม ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นอีกครั้งและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้^๖

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ ๑). แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๒). แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๓). แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่นับในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

^๖Denzin, N. *Sociology : Methodology; Research*, (1970), 218-230.

(๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั่นเอง

(๕) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

♦ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมีขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักโดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน ๑๘๓ ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสดังกล่าวลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากกลุ่มตัวอย่าง นำเสนอโดยสถิติสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) โดยการกำหนดระดับไว้ ๕ ระดับ

ค่าเฉลี่ย	๔.๒๑- ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๔๑ - ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๖๑ - ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๘๑ - ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

เมื่อทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนที่ลงรหัสไว้ตามประเด็นสำคัญแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามที่มีการลงคะแนนเป็นที่เรียบร้อยแล้วไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ของคะแนน แล้วมาแปลความหมายตามเกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ยดังนี้^๗

^๗สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, การใช้สถิติในการวิจัยอย่างถูกต้องและได้มาตรฐานสากล, (กรุงเทพมหานคร : เพ็ญฟ้า พรินตติ้ง, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕๔.

การแปลความหมายตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของ
พระสังฆาธิการในจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๒๑- ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย	๓.๔๑ - ๔.๒๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย	๒.๖๑ - ๓.๔๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ไม่แน่ใจ
ค่าเฉลี่ย	๑.๘๑ - ๒.๖๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๘๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

- ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาวิเคราะห์รายชื่อ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและ
นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียง